

*EFPPA - Evropská federace asociací profesionálních psychologů
European Federation of Professional Psychologists Associations
Fédération Européenne des Associations de Psychologues
Europäische Föderation der Berufsverbände von Psychologen*

Evropský metakodex etiky a Carta Ethica

Evropský Metakodex Etiky

(Konečná verze: březen 1995: znění upravené v Zurichu a přijaté generálním shromážděním EFPPA v Aténách, 1995)

1. Preambule

Psychologové rozvíjejí platný a spolehlivý korpus poznatků na základě výzkumu a aplikují tyto poznatky na psychologické procesy a lidské chování v různých kontextech. Při této své činnosti vstupují do mnoha rolí v takových odvětvích činnosti, jako je výzkum, vzdělání, hodnocení, terapie, stálost a také do role znaleckých svědků, máme-li jmenovat alespoň některé.

Usilují se také pomáhat veřejnosti při rozvíjení kvalifikovanějších soudů, při volbách rozhodnutí souvisejících s lidským chováním a při rozvoji úsilí vedoucího ke zdokonalení jak jednotlivce, tak i společnosti.

Evropská federace asociací profesionálních psychologů zodpovídá za zajišťování toho, aby etické kodexy členů jejich asociací byly vždy v souladu s následujícími základními principy, které směřují k péči o obecnou psychologii i poskytnutí takového vedení, které by pokrývalo veškeré situace, s nimiž profesionální psychologové mohou přijít do styku.

Národní asociace by měly požadovat, aby její členové pokračovali v rozvoji svého porozumění etickým záležitostem a podporovali takovou výchovu etiky, která by tento rozvoj zajistila. Národní asociace by měly svým členům poskytovat vedení a podporovat je a pomáhat jim, pokud se vyskytnou etické problémy.

Národní asociace by měly uplatňovat korektivní či disciplinární postupy, které by umožnily vyšetřit případ a vynést rozhodnutí, co se týče stížností uplatňovaných vůči členům asociací psychologů.

EFPPA poskytuje následující podporu a konzultace v souvislosti s chápáním obsahu etických kodexů svých členských asociací. Každý etický kodex takové asociace by měl pokrývat veškeré aspekty profesionálního chování svých členů.

Etické kodexy členských asociací by se měly zakládat na níže uvedených etických principech a v žádném případě by se s nimi neměly dostat do rozporu.

Evropský metakodex etiky a Carta Ethica

2. Etické principy

2. 1 Respektování osobních práv a důstojnosti jednotlivce

Psychologové mají náležitý respekt k základním právům, důstojnosti a hodnotám všech lidí a zároveň napomáhají tomu, aby tyto principy byly podporovány a rozvíjeny.

2. 2 Kvalifikace

Psychologové se usilují zajistit a udržet vysokou profesionální úroveň kvalifikovanosti své práce. Rozpoznávají hranice určitých svých kompetencí i omezení své expertní činnosti. Poskytují pouze ty služby a používají pouze ty techniky, pro něž získali kvalifikaci vzděláním, praktickým výcvikem či zkušeností.

2. 3 Zodpovědnost

Psychologové jsou si vědomi své profesionální a vědecké zodpovědnosti vůči svým klientům, své komunitě i vůči společnosti, v níž žijí a pracují. Psychologové se vždy vyhýbají tomu, aby někoho poškodili, a zodpovídají za svou činnost a pokud je to možné, přesvědčují se o tom, že jejich služeb nebude zneužíváno.

2. 4 Čestnost

Psychologové se snaží dosáhnout mravní čestnosti v psychologii jako vědě, v jejím vyučování i v její praxi. V těchto činnostech jsou psychologové čestní, poctiví a prokazují úctu jiným. Pokoušejí se objasnit relevantním stranám své poslání a jejich činnost probíhá v souladu s tímto posláním.

3. Obsah etických kódů členské asociace

V následujícím meta-kodexu se bude slovo klient vztahovat k jakékoli osobě, k jakýmkoli pacientům či osobám, které jsou ve vzájemném vztahu, nebo k organizacím, s nimiž psychologové udržují profesionální vztahy, včetně vztahů nepřímých. Etické kodexy profesionálních psychologů musí vzít v úvahu následující:

- * Profesionální chování psychologů musí být posuzováno v rámci jejich profesionální role dále charakterizované profesionálním vztahem.
- * Rozdílnost ve znalostech a nerovnost v pravomocích vždy ovlivňuje profesionální vztahy, které si psychologové vytvářejí ke svým klientům a kolegům.
- * Čím větší rozdílnost či nerovnost se vyskytuje v profesionálním vztahu a čím větší zde existuje závislost na klientech, tím větší je zodpovědnost profesionálního psychologa.
- * Zodpovědnost psychologů musí být zvažována v rámci kontextu té scény, na níž se profesionální vztahy odehrávají.

Vzájemná závislost mezi těmito čtyřmi principy

Psychologové by měli včas rozpoznat, že zde vždy bude vzájemná závislost mezi čtyřmi hlavními etickými principy a jejich specifikacemi.

To pro ně znamená, že řešení etické otázky či etického dilematu bude vyžadovat reflexi a často i dialog s klienty a kolegy, přičemž budou zvažovány rozdílné etické principy. Je nutné učinit rozhodnutí a podniknout odpovídající kroky, dokonce i když se objeví protikladné etické problémy.

3. 1 Respektování osobních práva a důstojnosti

3. 1. 1. Všeobecný respekt

i) Uvědomění si a respektování poznatků, hlubšího proniknutí do podstaty věci, zkušenosti i respektování expertních oblastí klientů, příslušných třetích stran, kolegů, studentů i široké veřejnosti.

ii) Uvědomování si individuálních a kulturních rozdílů i odlišností rolí, včetně těch, vzniklých z neschopnosti, z příslušnosti k určitému pohlaví, vyplývajících ze sexuální orientace, z příslušnosti k rase, etnické skupině, z národního původu, náboženství, jazyka a sociálně ekonomického statutu.

iii) Vyhýbání se praktikám, které jsou výsledkem nečestných sklonů a mohly by vést k nespravedlivé diskriminaci.

3. 2. 1. Zachování soukromí a přísné důvěrnosti informací

i) Zákaz vyhledávání a podávání informací s výjimkou pouze těch, které jsou zapotřebí z profesionálních důvodů.

ii) Odpovídající uchovávání informací a záznamů a zacházení s nimi, ať jsou v jakékoli podobě, aby se tím zajistila jejich přísná důvěrnost, včetně podniknutí takových rozumných opatření, aby se uchovávané údaje staly anonymními, bude-li to postačující, a takový přístup ke zprávám a záznamům, který se bude omezovat jen na ty osoby, které mají právo se takové informace dozvědět.

iii) Povinnost, aby klienti i ostatní, kteří vstupují do tohoto profesionálního vztahu, si byli vědomi omezení vyplývajících ze zákona o zachování přísné důvěrnosti informací.

iv) Povinnost poskytnout pouze ty informace, které budou relevantní pro tu záležitost, která se zkoumá, v případě že to právní systém vyžaduje, ale v ostatních případech nutně zachovat přísnou důvěrnost informací.

v) Rozpoznání napětí, které může vzniknout mezi přísnou důvěrností informací a ochranou klienta či jiné důležité třetí strany.

vi) Právo klientů získat přístup k záznamům a zprávám o sobě, právo na náležitou pomoc a konzultaci, a tak poskytovat klientům odpovídající a kompletní informace sloužící co nejlepšímu účelu.

vii) Uchovávání záznamů a psaní zpráv takovým způsobem, aby k nim byl umožněn přístup klientovi a byla zabezpečena i přísná důvěrnost informací vztahujících se k jiným osobám.

3. 1. 3. Kvalifikovaný souhlas a svoboda souhlasu

i) Objasňování týkající se profesionálních aktivit a pokračující diskuse o profesionálních činnostech, postupech a pravděpodobných následcích aktivit vyvíjených psychologem k zajištění toho, aby klient dal psychologovi kvalifikovaný (informovaný) souhlas před psychologickým zásahem a během něho.

ii) Objasňování postupů týkajících se vedení záznamů a psaní zpráv klientovi.

iii) Rozpoznání skutečnosti, že může existovat více klientů než jeden a že tito klienti mohou být prvořadí či druhořadí a že mohou být zcela odlišné jejich profesionální vztahy k psychologovi, kterému následkem toho vznikne široký rozsah zodpovědnosti.

3. 1. 4. Svobodné rozhodování

i) Zajištění maximální autonomie a možnosti svobodného rozhodování klienta, včetně obecných práv vstupovat do profesionálního vztahu s psychologem a tento profesionální vztah ukončovat.

ii) Upřesnění hranic svobodného rozhodování, přičemž je nutno brát v úvahu takové faktory, jako je klientův věkový a vývojový stupeň, jeho duševní zdraví i omezení stanovená soudním procesem.

3. 2 Kvalifikace

3. 2. 1 Uvědomování si etiky

Povinnost mít velmi dobré znalosti z oblasti etiky, včetně znalosti Etického kodexu, a umět etické záležitosti začlenit do profesionální praxe.

3. 2. 2 Hranice kompetence

Povinnost vykonávat praxi v mezích své kvalifikace vyplývající ze vzdělání, praktického výcviku a ze zkušenosti.

3. 2. 3 Hranice psychologických postupů

i) Povinnost uvědomovat si hranice postupů pro určité úkoly i krajní meze pro závěry vyvozované z rozdílných okolností a za rozdílným účelem.

ii) Povinnost vykonávat praxi v rámci kritického rozvoje teorií a metod určité psychologické komunity a uvědomování si tohoto rozvoje.

3. 2. 4 Nepřetržitý rozvoj

Povinnost pokračovat v profesionálním rozvoji

3. 2. 5 Neschopnost

Povinnost neprovozovat praxi, když je negativně ovlivněna schopnost či soudnost psychologa, včetně dočasně vzniklých problémů.

3. 3. Zodpovědnost

3. 3. 1 Všeobecná zodpovědnost

Za kvalitu a následky profesionálních činností psychologa.

3. 3. 2 Postup směrem k vyšší úrovni

Postup směrem k vyšší úrovni, udržení této vysoké úrovně vědecké a profesionální činnosti a požadavek, aby psychologové organizovali své aktivity v souladu s Etickým kodexem.

3. 3. 3 Vyhýbání se možnosti poškodit klienta

Vyhýbat se zneužití psychologických poznatků a znalostí či praktických dovedností a minimalizovat škody, které je možno předvídat a jimž se nelze vyhnout.

3. 3. 4 Kontinuita péče

i) Zodpovědnost za nutnost nepřetržitého pokračování profesionální péče o klienty, což zahrnuje spolupráci s jinými profesionálními psychology a zabezpečení řádné péče i tehdy, když psycholog musí dočasně zastavit či ukončit svůj zásah.

ii) Zodpovědnost vůči klientovi, která existuje i po formálním ukončení profesionálního vztahu, a to při novém kontaktu se záležitostmi, které se odvozují z tohoto profesionálního vztahu.

3. 3. 5 Rozšířená zodpovědnost

Předpoklad všeobecné zodpovědnosti za vědecké a profesionální aktivity zaměstnanců, asistentů, dohlížejících pracovníků a studentů, včetně zodpovědnosti za etické normy.

3. 3. 6 Řešení sporných otázek

Rozpoznání takové situace, kdy se objeví rozporné etické problémy a kdy je zodpovědnost přenesena na psychologa se záměrem taková dilemata objasnit a prokonzultovat se svými kolegy a/nebo s Národní asociací, aby poté mohl informovat ostatní, kterých se to týká, o požadavcích Etického kodexu.

3. 4 Čestnost

3. 4. 1 Rozpoznání profesionálních omezení

Povinnost být schopen přemýšlet sám o sobě (sebereflexe) a otevřeně hovořit o osobních a profesionálních omezeních a doporučeních hledat profesionální radu a podporu v obtížných situacích.

3.4.2 Čestnost a přesnost

- i) Přesnost při prezentování odpovídající kvalifikace, vzdělání, zkušeností, kompetence i možné členské náležitosti.
- ii) Přesnost při předkládání informací, zodpovědnost za uznávání alternativních hypotéz, důkazů či vysvětlení a za jejich nepotlačování.
- iii) Čestnost a přesnost s ohledem na jakékoli finanční implikace profesionálního vztahu.
- iv) Rozpoznání potřeby pro přesnost a pro omezení při závěrech i názorech vyjadřovaných v profesionálních zprávách a prohlášeních.

3.4.3 Přímočarost a otevřenost

- i) Všeobecná povinnost poskytovat informace a vyhýbat se podvodům ve výzkumu i v profesionální praxi
- ii) Povinnost nezadržovat informace nebo se neangažovat v dočasném podvodu, jsou-li k dispozici alternativní metody. Vyskytne-li se takový podvod/klam, pak nastane povinnost o tom informovat a pracovat na znovuoobnovení důvěry.

3.4.4 Střet zájmů a exploatace klienta

- i) Uvědomování si problémů, které mohou vzniknout z dvojího vztahu a povinnost vyhýbat se takovým dvojím vztahům, které narušují nutný profesionální odstup a mohou vést ke střetům zájmu nebo i ke zneužití klienta
- ii) Povinnost nezneužívat profesionální vztah k dalším osobním, náboženským, politickým či jiným ideologickým zájmům.

iii) Uvědomění si, že střet zájmů a nerovnost v pravomocích mohou ve vztahu stále přetrvávat i poté, co profesionální vztah je formálně skončen, a že profesionální zodpovědnost může být stále v tomto případě uplatňována.

3. 4. 5 Jednání kolegů psychologů

Povinnost podat přiměřený posudek profesionální činnosti kolegů v případě, že vyvstane problém neetického jednání, a podniknout opatření k tomu, aby kolegové byli informováni, a bude-li to vhodné, i příslušná profesionální asociace.

Carta Ethica čili Charta profesionální etiky pro psychology

Preambule

Tato Charta je vytvořena na prvním místě a především pro širokou veřejnost; je však též určena profesionálům.

Jejím cílem je stanovit základní principy, které podpírají a usměrňují práci psychologů.

Jako všechny podobné dokumenty, je jasné, že ani tato Carta si nemůže klást za cíl být vyčerpávající, a tudíž by se na ni nemělo nahlížet jako na alternativu k etickým kodexům chování, kterými se řídí profese psychologů v Evropě. Ty jsou mnohem podrobnější a specifitější a poskytují další vedení profesionální praxe psychologů, někdy ji dokonce i řídí.

Tento dokument je výsledkem tříleté aktivní spolupráce mezi profesionálními organizacemi zemí jižní Evropy. Tato skupina, která se skládá z Portugalska, Španělska, Francie, Itálie, Malty a Řecka, si přála pozitivním směrem rozvinout evropskou perspektivu.

Je zcela přirozené, že téma kodexu chování a etiky zajišťuje velmi rychle jakousi společnou vazbu přesahující národní hranice. A co více, tím, že jsme vytvořili velmi jednoduchý a autoritativní text touto mezinárodní cestou, spějeme k většímu porozumění této profesi i jejím povinnostem. Výsledkem takového rozšíření informací je zajistit lepší vztah mezi širokou veřejností a touto profesí.

P. Cohen, svolavatel zasedání skupiny zemí jižní Evropy zahrnutých v EFPPA

Základní principy této Charty jsou následující:

Respektování a rozvíjení práv a důstojnosti jednotlivců

Psychologové respektují a usilují se podporovat základní práva jednotlivce, jeho svobodu, důstojnost, sebevědomí, autonomii, jeho dobrou duševní pohodu a zdraví.

Mohou toho dosáhnout pouze se souhlasem jednotlivce, jehož se činnost psychologa týká, vyjma v těch případech, kdy byl použit právní postih.

Na druhé straně musí mít každá osoba možnost konzultovat psychologický problém přímo a bez jakýchkoli zábran s psychologem dle svého výběru.

Psychologové zaručují zachovávání přísné důvěrnosti informací a ochraňování soukromí jednotlivce, a to i tehdy, budou-li požádáni, aby předali dál informace týkající se jejich práce.

Zodpovědnost

V rámci své kompetence psychologové přebírají zodpovědnost za výběr poznatků, jejich aplikací, následky, metody a techniky, které budou při své práci užívat, a také za profesionální rady, které poskytnou, ať se týkají jednotlivců, skupin i celé společnosti.

Odmítají se jakkoli zapojit nebo převzít závazky teoretické či technické povahy, kdyby se tyto dostaly do protikladu s jejich etickými zásadami.

Kvalifikace

Kvalifikace psychologů je zajišťována teoretickým studiem poskytovaným na té nejvyšší úrovni univerzitou a takovým studiem, při kterém jsou nepřetržitě obohacováni o nové poznatky, dále pak při praktickém výcviku pod dohledem svých pedagogů. Psychologové mohou prokazovat pouze určité kvalifikace, které se odvozují z jejich vzdělání, praktického výcviku a osobní zkušenosti, čímž si stanovují své vlastní profesionální hranice.

Mravní čistota a bezúhonnost

Stěžejní zásadou, která silně ovlivňuje výše uvedené tři zásady, je mravní čistota. Psychologové ji musí respektovat a podporovat při rozvíjení veškerých svých aktivit, dále ve svém úsilí objasnit svou roli při této činnosti, svůj přístup, své působení i služby, které nabízejí.

Tyto čtyři zásady jsou základní a podstatné. Psychologové se zavazují tyto principy respektovat, být jimi usměrňováni a napomáhat jejich šíření.

Psychologové dodržují tyto zásady, aby regulovali svůj vztah jednak k členům své vlastní vědecké komunity, jednak, obecně vzato, s jinými profesionálními orgány

Tento text byl odsouhlasen dne 29. prosince 1994 na schůzce zemí jižní Evropy sdružených v EFPPA.